مجله علمی مطالعات پژوهشی
در مدیریت آینده
www.journalhi.com/man/

بررسی مروری نقش حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی در پیشگیری و کشف تقلب و فساد مالی در شهرداری‌ها

آرش طاعتی گرفمی [۱،*]

۱- کارشناس ارشد بودجه و مالیه عمومی، رئیس اداره مالی و اقتصادی سازمان سیما، منظر و فضای سبز شهری شهرداری رشت، رشت، ایران.. ایمیل: arashta95@gmail.com * نویسنده مسئول

چکیده

مقدمه: شهرداری‌ها به دلیل مدیریت منابع مالی عمومی، در معرض خطر تقلب، تخلفات و فساد مالی قرار دارند. حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی از ابزارهای مهم برای افزایش شفافیت و حفظ سلامت مالی این نهادها هستند.

هدف: هدف پژوهش، بررسی نقش حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی در پیشگیری و کشف تقلب و فساد مالی در شهرداری‌هاست.

روش پژوهش: این پژوهش به روش مروری و با استفاده از مطالعات، مقالات علمی و منابع مرتبط با حسابرسی داخلی، کنترل‌های داخلی و فساد مالی انجام می‌شود.

نتایج: بررسی‌ها نشان می دهد که تقویت حسابرسی داخلی، بهبود کنترل‌های مالی و نظارت مستمر می‌تواند به کاهش تخلفات، شناسایی تقلب و ارتقای شفافیت و سلامت مالی شهرداری‌ها کمک کند.

کلمات کلیدی: حسابرسی داخلی، کنترل‌های داخلی، تقلب، فساد مالی، شهرداری‌ها

A Review of the Role of Internal Auditing and Internal Controls in Preventing and Detecting Fraud and Financial Corruption in Municipalities

Arash Taati Garfami [1,*]

1- M.Sc. in Budgeting and Public Finance, Head of Financial and Economic Affairs Department, Organization of Urban Landscape and Green Space, Rasht Municipality, Rasht, Iran. Email: arashta95@gmail.com * Corresponding Author

Abstract

Introduction: Due to their management of public financial resources, municipalities are exposed to the risk of fraud, irregularities, and financial corruption. Internal auditing and internal controls serve as vital tools for enhancing transparency and safeguarding the financial integrity of these institutions.

Objective: The objective of this research is to examine the role of internal auditing and internal controls in the prevention and detection of fraud and financial corruption within municipalities.

Research Methodology: This study employs a review-based approach, drawing upon existing research, scholarly articles, and literature concerning internal auditing, internal controls, and financial corruption.

Results: The findings indicate that strengthening internal auditing, improving financial controls, and maintaining continuous oversight can contribute to reducing irregularities, identifying fraud, and enhancing both transparency and financial integrity in municipalities.

Keywords: Internal auditing, internal controls, fraud, financial corruption, municipalities

مقدمه

فساد مالی پدیده ای پیچیده و دارای علل و آثار چندگانه است که در کشورهای مختلف نمودهای متفاوتی دارد و به نظر می رسد در همه نظام های اداری که میزانی از اختیار نهفته است، وجود دارد. هر چند فساد مالی، احتمالا تاریخی به اندازه تمدن بشر داشته باشد و هیچ سازمان و حکومتی نتواند ادعا کند که فارغ از آن است، ولی امروزه کشورهای مختلف بر پیشگیری از فساد تأکید داشته، با استفاده از سه رکن اصلی آموزش کارکنان، انتخاب افراد براساس شایستگی و بالاخره، اصلاح نظام های عملیاتی و مکانیزه کردن آن می کوشند به شکل اصولی و نظام مند با آن مبارزه کنند. در جوامع گوناگون و بر حسب نگرش ها و برداشت های متفاوت، تعاریف گوناگونی از فساد مالی ارائه شده است. به نظر می رسد تعریف بانک جهانی و سازمان شفافیت بین الملل عام تر و گویاتر باشد. از نظر آنها فساد شامل سوء استفاده از اختیارات دولتی برای کسب منافع شخصی یا خصوصی و پیشنهاد دادن، دریافت یا تقاضای هر چیز با ارزش برای تأثیرگذاری بر روی رفتار یک کارمند دولتی یا اداری در فرایند انجام یک کار یا قرارداد می شود (رفیع پور،۱۳۸۸). همواره دانشمندان و محققان مالی تلاش کرده اند که دیدگاه های متفاوتی از واژه تقلب برای جوامع بیان کنند تا بتوانند درک بهتری از عناصر و عوامل مؤثر در تقلب را تشریح نمایند. در واقع تمامی تقلبهای صورت گرفته در واحدهای تجاری از یک منبع سرچشمه میگیرد و آن هم فشارها و انگیزه های مالی میباشد. اغلب مطالعات و پژوهشهای انجام گرفته شده دلالت بر نقش اعضای هیئت مدیره و مدیرعامل شرک تها در ایجاد ارتکاب تقلب نقش پررنگتری داشته اند. انجمن حسابداران ایالت متحده آمریکا در گزارشی به نام کمیته تریدوی که در سال 1998 مورد بررسی قرار گرفت به نتایجی دست یافتند که حاکی از این بود که 73 درصد بروز تقلبات در شرکتهای اقتصادی توسط مدیران رده بالا صورت گرفته است. این واقعیت را باید پذیرفت که گزارشگری مالی متقلبانه زیانهای بسیار سنگینی برای واحدها به بار آورده است و یک شکاف اساسی بین مالکان و سهامداران به وجود آورده است (رضازاده و محمدی، 1398). استفاده کنندگان ارزش و اهمیت زیادی برای کیفیت شفافیت و اعتماد پذیری صورت های مالی قائل هستند. چنانچه این صورت ها صحیح و با کیفیت باشند، تصمیم گیری های سرمایه گذاری بهبود می یابد و در نتیجه فرآیند تخصیص منابع دراقتصاد بهینه می شود. از سوی دیگر اطلاعات گمراه کننده به تصمیم گیری های نادرست و اتلاف منابع منجر خواهد شد. یکی از عوامل مؤثر در کاهش اعتمادپذیری گزارش ها و صورت های مالی پدیده تقلب است که موجب افزایش ریسک و هزینه کسب و کار شده، اعتماد سرمایه گذاران را کاهش داده و اعتبار و درستکاری حرفه حسابداری و حسابرسی را زیر سؤال می برد. ریسک تقلب بخش مهم فرآیند حسابرسی بوده و از بزرگترین چالش هایی است که حسابرسان با آن مواجه هستند(به نقل از مطوری و همکاران، ۱۴۰۱).

شهرداری‌ها به‌عنوان نهادهای مسئول مدیریت منابع عمومی و ارائه خدمات شهری، نقش مهمی در توسعه و اداره شهرها دارند. مدیریت صحیح منابع مالی و جلوگیری از تخلفات و فساد مالی، از مهم‌ترین الزامات عملکرد مطلوب این نهادهاست. در این راستا، حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی با بررسی فرایندهای مالی، شناسایی نقاط ضعف و نظارت بر رعایت قوانین و مقررات، نقش مؤثری در افزایش شفافیت و سلامت مالی شهرداری‌ها ایفا می‌کنند. تقویت این سازوکارها می‌تواند زمینه پیشگیری و کشف تقلب، کاهش سوءاستفاده از منابع عمومی و بهبود پاسخ‌گویی مالی را فراهم سازد.

بیان مساله

با بروز بحرانهای مالی، ورشکستگی و سقوط شرکتهای عظیمی نظیر انرون، گلوبالکراسینگ، ورلدکام، و زیراکس مسئله ی تقلب در گزارشگری مالی وارد عرصه ی سیاست نیز شده است. تقلب در صورتهای مالی، باعث نگرانیهای اجتماعی و اقتصادی در اکثر کشورها شده است. این موضوع منجر به کاهش ارزش بازار شرکتها شده و در ورشکستگی آنها اثر مستقیمی دارد. همچنین این موضوع آسیب رساندن به دولتها و افزایش توجه به صورتهای مالی متقلبانه شده است. نقش حسابرسان مستقل در کشف و گزارش تقلب در شرکتها موضوعی بحث بر انگیز است. اظهارنظرهای حرفه ای حسابرسان متفاوت است و به همین علت برای کاهش فاصله ی انتظارات از عملکرد حسابرسی، بیشترین میزان همکاری ضرورت پیدا می کند. بررسیهای متعدد نشان داده است که سیاستمداران، دادگاه ها، نشریه های مالی، تحلیلگران مالی و ... ، انتظار کشف و گزارش تقلب توسط حسابرسان را دارند. فاصله ی بین انتظارات از حسابرسان و عملکرد آنها، وظیفه ی مهم حسابرسان راجع به تقلب در صورتهای مالی میباشد(معصومی و همکاران، 1399).گزارش های کلاهبرداری در سازمان هایی در سطح جهان نشان می دهند که تعداد جرایم اقتصادی افزایش یافته و تهدیدی برای مشاغل و فرایندهای تجاری محسوب می شوند. فعالیت های متقلبانه، مانند گزارشگری مالی متقلبانه و سوء استفاده از دارایی ها، یک مشکل گسترده هستند؛ طبق مطالعات انجام شده، سوء استفاده از دارایی بیشترین میزانی است که شرکت هایی در سراسر جهان با آن روبرو شده اند. شکل متداول کلاهبرداری، گزارشگری مالی متقلبانه است و مطابق با تحقیقات نظری و تجربی رایج ترین تکنیک مورد استفاده برای کلاهبرداری است. ایجاد سیستم های کنترل داخلی قوی ضرورت دارند چرا که گزارشگری مالی شامل بیش از حد نشان دادن دارایی ها نیز می باشد. علاوه بر تعیین نقش ها و مسئولیت های همه طرفین در گزارشگری مالی در پیشگیری و کشف تقلب با این حال، مسئولیت اصلی پیشگیری و کشف تقلب به مدیریت بستگی دارد. در خصوص نقش و مسئولیت اطمینان از صورتهای مالی قابل اعتماد، مدیریت، هیئت مدیره، کمیته های حسابرسی، حسابرسان خارجی و حسابرسان داخلی، همه دارای اهمیت هستند(لاجوس زاگر[1]،۲۰۱۶، نقل از مطوری و همکاران، ۱۴۰۱).

با توجه به گستردگی فعالیت‌های مالی شهرداری‌ها و تنوع درآمدها و هزینه‌های آن‌ها، احتمال بروز تقلب، تخلفات و فساد مالی وجود دارد. ضعف در کنترل‌های داخلی و ناکارآمدی فرایندهای حسابرسی می‌تواند شناسایی به‌موقع این تخلفات را دشوار کرده و موجب اتلاف منابع عمومی شود. ازاین‌رو، بررسی نقش حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی در پیشگیری و کشف تقلب و فساد مالی اهمیت ویژه‌ای دارد. مسئله اصلی این پژوهش آن است که حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی چگونه می‌توانند به پیشگیری و کشف تقلب و فساد مالی در شهرداری‌ها کمک کنند و چه عواملی بر اثربخشی آن‌ها تأثیرگذار هستند؟

ضرورت پژوهش

گزارش های حسابرسی، یکی از مواردی است که به عنوان راهنمای سرمایه گذاران، در هنگام تصمیم گیری استفاده می شود و کیفیت پایین این گزارش ها، می تواند به تخصیص نامناسب منابع در جامعه منجر شود. ایفای نقش، به عنوان حافظ منافع جامعه، مستلزم این است که حسابرس بتواند تحریف، اشتباهات و تقلب

[1] Lajos Zager

صاحبکار را کشف کند. حسابرسان باید اعمال مراقبتهای حرفهای لازم را در تمام مراحل حسابرسی رعایت نمایند زیرا وقوع اشتباه درحسابداری امری اجتناب ناپذیراست و عواملی چون تنوع و پیچیدگی موضوعات، حجم زیاد کار، خستگی، کسالت، بی اطلاعی، بیدقتی وعملیات تکراری احتمال اشتباه را افزایش میدهد و در صورتی که این تحریف توسط حسابرس کشف نشود ممکن است آثار زیان باری بر تصمیم گیری استفاده کنندگان بگذارد که این امر امکان طرح دعاوی حقوقی علیه حسابرسان را افزایش میدهد(ایزدی نیا و همکاران، ۱۳۹۳).

از نظر سودمندی در تصمیم گیری های غیرمستقیم گزارشهای مالی، ارزش اصلی آنها کمک به سرمایه گذاران در تصمیم گیری های اقتصادی علمی است.

از طرفی، تقلب پدیده ای پیچیده، چند بعدی و با آثار و علل متفاوت است که پیامدهای مخربی برای واحدهای تجاری و جامعه به دنبال دارد. افزایش میزان تقلب به ورشکستگی شرکت های بزرگ منجر می شود و نگرانی هایی را در خصوص کیفیت صورت های مالی ایجاد می کند. به همین دلیل، شناسایی احتمال تقلب ها در صورت های مالی کانون توجه سرمایه گذاران، قانونگذاران، مدیران و حسابرسان بوده است. گزارشگری مالی متقلبانه در ایران نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. افزایش تعداد شرکت های پذیرفته شده در بورس که برای جذب منابع مالی به انتشار اوراق بهادار اقدام می کنند، تلاش برای کاهش مالیات و ... ، ازجمله دلایل اهمیت موضوع است. تاکنون پژوهشگران مختلفی آزمون های تحلیلی و تجربی اطلاعات مالی را برای شناسایی احتمال تقلب به کار گرفته اند. به بیان دیگر، بسیاری از پژوهش های صورت گرفته در زمینهٔ تقلب، از اطلاعات کمّی صورت های مالی استفاده کرده اند. علاوه بر اطلاعات کمّی، پژوهش های اخیر نشان داد سبک ارائه و خوانایی گزارشگری مالی نیز یکی از معیارهای مهم شناسایی احتمال تقلب است. اهمیت نقش سبک ارائهٔ صورت های مالی در این است که این صورت ها، اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ عملکرد مالی شرکت ارائه می کند؛ بنابراین، خوانایی آنها از اهمیت زیادی برخوردار است(ممنون و همکاران،۱۴۰۰). با توجه به نقش شهرداری‌ها در مدیریت منابع عمومی و ارائه خدمات شهری، پیشگیری از تقلب و فساد مالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ضعف در نظارت مالی و کنترل‌های داخلی می‌تواند موجب سوءاستفاده از منابع، افزایش هزینه‌ها و کاهش اعتماد عمومی شود. ازاین‌رو، بررسی نقش حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی در شناسایی نقاط ضعف، پیشگیری از تخلفات و افزایش شفافیت مالی ضروری است.

روش پژوهش

این پژوهش به روش مروری و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای انجام می‌شود. اطلاعات موردنیاز از طریق بررسی مقالات علمی، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و منابع معتبر مرتبط با حسابرسی داخلی، کنترل‌های داخلی و فساد مالی در شهرداری‌ها گردآوری می‌شود. سپس یافته‌های مطالعات پیشین بررسی و تحلیل می‌شوند تا نقش حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی در پیشگیری و کشف تقلب و فساد مالی، شناسایی عوامل مؤثر و ارائه راهکارهای مناسب برای ارتقای سلامت اداری و مالی شهرداری‌ها مشخص شود.

پیشینه پژوهش

بیگلر و همکاران(۱۴۰۱) به بررسی تقلب، کیفیت حسابرسی داخلی و عملکرد شرکت پرداختند. هدف این مطالعه بررسی تأثیر تحقیقات تقلب، کیفیت حسابرسی داخلی و عملکرد شرکت با تمرکز بر شفافیت اطلاعات حسابداری و اثربخشی مالی و حاکمیت شرکتی است. با تمرکز بر مقالات و مبانی نظری و پیشینه های انجام شده می توان بیان کرد بررسی تقلب به عنوان یک تکنیک مهم و ارزشمند در شیوه های حسابرسی داخلی رفتار می کند. در نتیجه، کسب وکارها باید برای ایجاد و بهبود نتایج سودمند در کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت، یک روش تحقیق سیستماتیک تقلب ایجاد و اجرا کنند.

نعمت الهی و مالکی بروجنی(۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان میزان تاثیر اصلاح ساختار دستگاههای اجرایی بر پیشگیری از فساد مالی انجام دادند. این پژوهش به روش توصیفی و تحلیلی و با هدف ارائه یک راه حل اساسی به این نتیجه رسیده است که علاوه بر استفاده از تمامی روش های موجود برای پیش گیری از فساد مالی از جمله پیشگیری وضعی، آن چه ضروری تر است، اصلاح ساختار دستگاه های اجرایی است که از طریق شفافیت با استفاده از فناوری های نوین ونظارت بر عملکرد دستگاه ها و دارایی مقامات عمومی، آموزش، همسوکردن سیاستهای جنایی و افزایش ظرفیتهای مردمی محقق خواهد شد.

رضازاده و محمدی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی توانایی مدیریتی، ارتباطات سیاسی و گزارشگری مالی متقلبانه پرداختند. یافته های پژوهش آنها نشان داد بین توانایی مدیریتی و گزارشگری مالی متقلبانه رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش حاکی از آن است که ارتباطات سیاسی شرکتها با دولت، تأثیر توانایی مدیریتی در کاهش تقلب در گزارشگری مالی را تضعیف نمی کند.

سیدصالحی(۱۳۹۶) به بررسی فساد مالی و راهکارهای مواجهه با آن در دانشگاه های شهر تهران پرداختند. دراین تحقیق به بررسی راهکارهای مواجهه با فساد مالی در دانشگاه ها پرداخته شده است و مسئله این تحقیق آن است که چگونه در نهادی همچون دانشگاه، می توان از بروز فساد مالی جلوگیری کرد. نتایج نشان داد که، تجدید نظر در بودجه نهادهای آموزشی، فرهنگ سازی ریشه ای، توجه به کارآمدی دستاوردهای آموزشی، بازتعریف چشم انداز و بازآرایی آیین نامه های دانشگاه ها، آموزش زندگی اخلاق مدارانه، اصلاح سیستم نظارتی و شفاف سازی، تبیین سیستم تشویق و تنبیه قانونی و تاکید بر مبانی اعتقادی، از جمله راهکارهای مواجهه با بروز فساد مالی در دانشگاه ها می باشند.

ایزدی نیا و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی تاثیر پیچیدگی حسابداری و شفافیت گزارشگری مالی شرکت بر تاخیر در ارائه گزارش حسابرس پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که بین تهیه صورتهای مالی تلفیقی توسط شرکت مادر و پایین بودن شفافیت گزارشگری مالی با تاخیر در گزارش حسابرس رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. به عبارت دیگر، نتایج نشان داد که تهیه صورت های مالی تلفیقی توسط شرکت مادر و پایین بودن شفافیت گزارشگری مالی شرکتها موجب افزایش تاخیر در ارائه گزارش حسابرس خواهد شد.

ابراهیمی و همکاران(۱۳۹۲) مقاله ای با عنوان (واکاوی جامع عوامل موثر بر کشف تقلب در صورتهای مالی همراه با ارائه الگوی مفهومی) انجام دادند. در این تحقیق واکاوی جامعی با بررسی تحقیقات انجام گرفته درخصوص عوامل مؤثر بر وقوع تقلب در صورتهای مالی در سه گروه مدیریتی، داخلی و خارجی صورت گرفته است و پیشنهاداتی نیز در هر حوزه به تفکیک ارائه شده است. وجود این عوامل تأثیر عمده ای بر برنامه ریزی عملیات حسابرسی میگذارند و حسابرسان را به بررس

یهای تحلیلیتر و پردامنه تر وادار می سازند. این پژوهش از نظر ماهیت و روش شناسی، توصیفی -تحلیلی بوده و در حیطه تحقیقات زمینه یابی قرار می گیرد و از نظر اهداف تحقیقی چون مورد استفاده و کاربرد حسابداران و حسابرسان است در زمره « تحقیقات کاربردی» به حساب میآید و از ابزار مطالعه و بررسی کتابخانه ای و اسنادکاوی برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است (شمس و همکاران،۱۴۰۱).

مفاهیم، مبانی نظری و چارچوب پژوهش

حسابرسی داخلی

حسابرسی داخلی به عنوان حرفه ای برای یاری سازمانها در انجام درست کارها، پا به عرصه وجود گذاشت. حسابرسی داخلی به سرعت در جهان مورد پذیرش و حمایت مدیران شرکت ها قرار گرفت واهمیت یافت. در راستای استقرار کنترل داخلی مناسب و اثربخش، مدیران ارشد اجرایی می بایست ضمن استقرار و به کارگیری کنترل های داخلی، مطابق با دستورالعمل کنترل داخلی از نتایج ارزیابی حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی داخلی استفاده نمایند. باید به خاطر آورد که حسابرسی داخلی یک عملکرد یاری کننده به راهبری بنگاه، به منظور مدیریت بهترعملیات مربوطه می باشد. حسابرسان داخلی خطرهایی را که سازمان با آن روبرو است از طریق آزمون های مناسب در برنامه حسابرسی خود ارزیابی می کنند. آنها می باید نشانه ها و امکان ایجاد تقلب در سازمان را هشدار دهند. حسابرسان داخلی حضور مداوم تری در سازمان دارند که این امر موجب می شود درک بهتری از سازمان و سیستم کنترل های داخلی آن داشته باشند به نحو خا ص تر می توانند از طریق ارزیابی و آزمون کفایت و مؤثر بودن کنترل های داخلی به کشف تقلب کمک کنند. به علاوه آن ها می توانند از طریق شناساندن نقاط قوت وضعف کنترل های داخلی وخدمات مشاوره ای، در برقراری نظام پیشگیری از تقلب به مدیریت کمک کنند. نقش حسابرسان داخلی درزمینه مدیریت خطر تقلب می تواند شامل موارد زیر باشد: بررسی اولیه یا کامل اقدامات مظنون به تقلب، تحلیل ریشه ایجاد آن تقلب، توصیه های برای بهبود کنترل های مرتبط، بررسی خطوط گزارش موارد مشکوک و برگزاری دوره های ارتقای آموزه های اخلاقی در کارکنان برای انجام چنین وظایفی. حسابرسان داخلی موظف اند مهار تها و صلاحیت های کافی در زمینه های طرح های تقلب، تکنیک های رسیدگی و آشنایی با قوانین و مقررات، احراز کنند. حسابرسان داخلی ممکن است حسابرسی را به سمت بررسی استفاده های نادرست از دارایی ها و ارائه نادرست اطلاعات هدایت کنند. این کار ممکن است شامل استفاده از تکنیک های رایانه ای همچون داده کاوی برای کشف انواع خاصی از تقلب، باشد. حسابرسان داخلی همچنین می توانند بررسی های تحلیلی و سایر رو شها را به کار گیرند تا اقلام غیر عادی را کشف کنند و آزمون جزئیات مانده حسابها را در مورد حسابهای با خطر بالاتر برای کشف تقلب را اجرا کنند (داداشی و همکاران، ۱۳۹۷).

تقلب

واژه تقلب در کتابهای معانی عام و ادبیات دارای ترجمه های متفاوتی است و دارای یک تعریف گسترده میباشد اما مهترین و روشن ترین معنی آن عبارت است از هرگونه اقدامات و کار یکه باعث شود قانون روال عادی خود را طی نکند به عبارتی قانون دور زده شود به هرگونه پنهانکاری و دروغ و همچنین شبه آن اتفاق افتاده باشد تقلب نیز گفته میشود. حتی اگر امانتی برای شخصی سپرده شود و در آن کوتاهی شود (خیانت صورت پذیرد) حکم تقلب را دارد این اقدامات که نیازی به عصبانیت و خشونت ندارد بلکه در حالت سقوط انجام می پذیرد چیزی که امروزه در جامعه ها و حکومتها اتفاق می افتد تقلبات مالی است که برای انجام دادن آن هرگونه قانونی را زیر پا میگذارند(ترابیان و بشیری،1399). تقلب، عبارتست از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث، برای برخورداری از یک مزیتی ناروا یا غیرقانونی. هرچند تقلب یک مفهوم قانونی گسترده دارد، اما آنچه به حسابرس مربوط می شود، اقدامات متقلبانه ای است که به تحریف با اهمیت در صورتهای مالی می انجامد. گزارشگری مالی متقلبانه با تحریف یا حذف مبالغ یا موارد افشا از صورتهای مالی به عمد و به منظور فریب استفاده کنندگان صورتهای مالی، سر و کار دارد. بند ۱۹ استاندارد ۲۰۰ بیان می دارد که " خطر حسابرسی " یعنی خطر این که حسابرس نسبت به صورتهای مالی حاوی تحریف با اهمیت، نظر حرفه ای نامناسب اظهار کند. چنین تحریفی می تواند از تقلب یا اشتباه ناشی شود(رحمانی و همکاران،۱۳۹۶). انجمن حسابداران رسمی آمریکا تقلب را" تحریف عمدی حقیقت به منظور اجبار فردی دیگر در اتکا بر آن، جهت دادن چیز با ارزشی که به وی تعلق دارد، یا واگذاری حق قانونی بازنمایی کذب حقیقت امر، خواه با واژگان یا با رفتارها یا ادعایی کذب یا گمراه کننده، یا با پنهان سازی آن چه باید افشا می شده است که گمراه می کند و با این انگیزه صورت می گیرد که فرد دیگری را به نحوی گمراه کند که از نظر حقوقی به ضرر خود عمل کند "تعریف کرده است (مهدوی و قهرمانی، ۱۳۹۳).

نظریه های تقلب

نظریه های تقلب را می توان از دو منظر و دیدگاه بررسی کرد:

نظریه های پیش گیری و اصلاح (جرم شناسی)

- نظریه جرم شناسی کلاسیک جرم شناسی کلاسیک که مبتنی بر اصول فلسفی سودمندگرایی است، ریشه در این باور دارد که نوع بشر موجوداتی منطقی و حساب گر هستند. در نتیجه، اقداماتی را انجام می دهند تا از درد دوری جویند و خوشنودی را در خود ایجاد کنند.
- نظریه زیست شناختی جرم برخی از نخستین کوشش ها برای تبیین جرم و شکل های دیگر کج روی، اساساً خصلتی زیست شناختی داشتند. یکی از نخستین انسان شناسان فرانسوی به نام بروکا مدعی کشف ویژگی هایی در جمجمه جنایت کاران شد که آن ها را از افراد پیرو قانون متمایز می ساخت. این نظریه، جنبه های تشریحی، فیزیولوژی، تشخیص بیماری و بیوشیمی شخص بزهکار را مطالعه می کند.
- نظریه روان شناختی نظریه های روان شناختی جرم، مانند تبیین های زیست شناختی، تبهکاری را با انواع خاص شخصیت مربوط می دانند. بنا بر نظر فروید تا اندازه زیادی حس اخلاقی ما ناشی از خودداری هایی است که در کودکی در طی مرحله رشد یاد می گیریم. گفته می شود که روان رنجوران افرادی کناره گیر و بی احساس هستندکه از خشونت به خاطر خود آن لذت می برند.
- نظریه جامعه شناختی ماهیت جرم به نهادهای اجتماعی جامعه بستگی دارد. یکی از مهم ترین جنبه های تفکر جامعه شناختی درباره جرم، تأکید بر ارتباطات متقابل میان هم نوایی و کج روی در زمینه های اجتماعی مختلف است. از متفکرین این سبک دورکیم است که عوامل اجتماعی و تأثیر محیط بر زندگی انسان ها و سوق دادن آن ها به سوی بزهکاری را دارای اهمیت فراوانی می دانست(مهدوی و قهرمانی، ۱۳۹۳).

انواع تقلب

- فساد مالی: تقلبی است که در آن کارکنان یک واحد از موقعیت و نفوذ خود به منظور دستیابی به منافع مستقیم و غیرمستقیم سؤاستفاده می کنند؛ مثل رشوه خواری.
- سواستفاده از دارایی ها شامل دزدی یا استفاده نادرست کارکنان از موجودی ها و یا سایر دارایی های یک سازمان است؛ مانند سرقت و خرید و فروش غیر قانونی دارایی.
- تقلب در گزارشگری مالی شامل ارائه نادرست، حذف اقلام و افشا نکردن کافی اطلاعات به منظور فریب استفاده کنندگان صورت های مالی، به خصوص سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان است (موسوی بیوکی و برزگری خانقاه،۱۳۹۳).

علل تقلب های مالی

انگیزه های شخصی: همواره برای به وجود آمدن یک تقلب یکسری روحیات و انگیزه هایی نیاز است زیرا تا شخصی برای تقلب گام برندارد امکان به وجودآمدن صفر است بنابراین وجود برخی از اهداف شخصی برای تقلب در صورتهای مالی عامل اصلی آن است برای مثال شاید مدیر یا کارمند از حقوق ماهیانه خود راضی نیست و برای جبران این کمبود با دستکاری برخی از اعداد و ارقام نوعی تقلب را در صورتهای مالی به وجود می آورد.

فشارهای سازمانی: کتاب سیاستها و نظارتهای وجود دارد که حتی شخص مدیرعامل از سوی اعضای هیئت مدیره کنترل میشود. بنابراین اعضای هیئت مدیره برای اینکه بتواند در صورتهای مالی نفوذ داشته باشد مدیرعامل را زیر فشار خود مجبور میکند تا آن طوریکه میخواهند عمل نمایند یعنی در واقع سهم اکثریت و اقلیت سها مداران برای آنان مطرح نیست برای اینکه تضاد منافع بین آنها به وجود می آید.

محیط سازمانی: واحدهای اقتصادی در برخی موارد برای ایجاد یک فساد مالی شرایط را مهیا میکند استفاده از اعضای اصلی آن از وجود چنین محیطی بیخبر می شود مانند اینکه یک انباردار را استخدام میکند و بدون در نظر گرفتن ورود و خروج آن کالا باز هم سفارش کالا میدهد یک تقلب به راحتی انجام خواهد پذیرفت(پورحیدری و عرب آبادی،۱۳۹۳).

رسیدگی به تقلب

مطالعات صورت گرفته در مورد تقلب را در حالت کلی می توان در سه طبقه جای داد؛ در طبقه اول که به طبقه" کشف تقلب "مشهور است، شامل نمونه هایی از چندین شرکت متقلب و غیر متقلب است که پژوهشگر با تجزیه و تحلیل صورت های مالی، گزارشات حسابرسی، وضعیت کنترل های داخلی، عوامل حاکمیت شرکتی و...، به شناسایی عوامل مالی و غیر مالی می پردازد که بین شرکت های متقلب و غیر متقلب متفاوت است و در نتیجه به طراحی مدلی می پردازد که می توان از آن برای تشخیص شرکت متقلب استفاده نمود (موسوی بیوکی و برزگری خانقاه، ۱۳۹۳). رسیدگی به تقلب همچنین به فرآیند دقیق یافتن واقعیت برای حل و فصل دعاوی تقلب از آغاز تا پایان اشاره دارد. این وظیفه اصلی حرفه مبارزه با تقلب از طریق پنج مرحله کلیدی: شروع، برنامه ریزی، اجرا، تعقیب قضایی و بازتاب می باشد. شگفت آور اینکه، دو رویکرد اساسی برای انجام رسیدگی ها به تقلب وجود دارند:گردآوری داده ها و دسته بندی دانش. برای شروع، اطلاعات از منابع مختلف شامل شهادت، اسناد و مدارک فیزیکی و مشاهده شخصی گردآوری می شوند. دوم، دسته بندی های دانش، طیف گسترده ای از موضوعات شامل رفتار سازمانی، تصمیم گیری مدیریت، شیوه های تجاری، ساختارهای بازار، اصول حسابداری، رفتارهای انحرافی، انگیزه های شخصی، تخلفات قانونی و قضاوت های قبلی را پوشش می دهند. در نتیجه، رسیدگی به تقلب تاثیر قابل توجهی بر دستیابی به اهداف و مقاصد مورد نظر دارد. رسیدگی موفق به تقلب براساس ادبیات دردسترس، منجر به کیفیت حسابرسی داخلی، شفافیت بیشتر اطلاعات حسابداری، اثربخشی تصمیم مالی برتر و عملکرد شرکت بالاتر می شود (سایتیپ و کورنچای،۲۰۲۲، بیگلر و همکاران، ۱۴۰۱).

تقلب در گزارشات مالی

طی چند دهه اخیر تقلبات کشف شده در گزارش های مالی شرکت ها، بازار سرمایه ای کشورهای مختلف را دستخوش نوسانات شدید نموده است. این تقلب ها تأثیر منفی بر بازار سرمایه داشته و باعث ضررهای هنگفت مالی و از بین رفتن اعتماد در سیستم های اجتماعی و یا تخریب بنگاه اقتصادی و اجتماعی می گردد. نکته تازه اینکه سرمایه گذاران هم حساسیت بیشتری به مساله خطرات تقلب پیدا کرده اند چراکه زیانهای ناشی از تقلب به طور قابل توجهی موجب زیانهای مستقیم مالی ناشی از تقلب می گردد. این زیانها موجب تصویر ناخوشایند عمومی از شرکت شده و در شهرت آن تأثیر می گذارد. بدین طریق اعتماد سرمایه گذاران به رهبری سازمان و روش مدیریتی آن از دست می رود و این حقیقتی است که در کاهش ارزش سازمان تأثیر می گذارد. طبق استاندارد ۲۴۰ حسابرسی، تقلب به هرگونه اقدام عمدی توسط یک یا چند نفر از مدیران اجرایی، ارکان راهبری، کارکنان، یا اشخاص ثالث که متضمن فریبکاری برای برخورداری از مزیتی ناروا یا غیر قانونی است. تقلب در گزارش مالی می تواند تأثیری مخرب بر گزارش شرکت داشته باشد تا جایی که ماهیت شرکت به مخاطره افتد. در بیشتر موارد برای حسابرسی دو نقش عمده و اساسی متصور است. یکی نقش بازدارندگی و دیگری نقش پالایش وزدودن انحرافات و به عبارتی اعتبار بخشی به اطلاعات. حسابرسان داخلی باید دارای دانش و تجربه کافی برای شناسایی تقلب احتمالی، مطلع از موارد مربوط به خطر تقلب وآگاه از مسئولیت افراد سازمان و قادر به اتخاذ تدابیر جهت حذف یا کاهش احتمال وقوع تقلب باشند. از طرف دیگر، بحث چرخش حسابرسان در مجامع دانشگاهی، اعضاء حرفه حسابداری، حسابرسان و عموم مردم جایگاه خود را بیش از پیش پیدا کرده است. ابتدا تنها حسابداران و دانشگاهیان درباره این موضوع به بحث و گفتگو می پرداختند، اما پس از کشف تقلب های عمده و رسوایی های مالی شرکتهایی مانند انرون و ورلدکام در سالهای اخیر اتفاق افتاد، ضرورت چرخش حسابرسان و مؤسسات حسابرسی مورد توجه بسیاری از دولت ها و نهادهای دیگر مانندکمسیون اتحادیه اروپا، انجمن حسابداران رسمی آمریکا وکمسیون بورس اوراق بهادار آمریکا قرارگرفت(پیرایش و اشتری، ۱۳۹۶).

فساد

۲۰۰سال قبل یکی از مسئولین کشور هندوستان کتابی در زمینه ی فساد نوشته بود. همچنین دانتره و شکسپیر در زمینه ی فساد مطالب زیادی گفته اند. در بسیاری از کتب و مقالات صده های گذشته نیز روشهای مبارزه با فساد به چشم می خورد. طبق تعریفی که در سال ۱۹۹۳ میلادی برای اولین بار توسط شیلفر و وشینی ارائه شده است، فساد عبارت است از استفاده از اموال دولتی درجهت نفع شخصی. درخصوص هشدار از خیانت به بیت المال می توان به نامه ی شماره۲۰

حضرت علی(ع) به « زیادبن ابیه» جانشین فرماندار بصره اشاره کرد که حضرت فرمود: همانا من، براستی به خدا سوگند می خورم، اگر به من گزارش کنند که در اموال عمومی خیانت کردی، کم یا زیاد، چنان برتو سخت گیرم که کم بهره شده و در هزینه ی عیال، درمانده و خوار سرگردان شوی. بنابراین حفظ بیت المال و سوء استفاده از امکانات مالی دولتی تحت هر شرایطی در حکومت امام علی(ع)مورد تاکید فراوان بوده است(محنت فر،۱۳۸۷). در یک نوشته قدیمی از آرتاشا سترا که متجاوز از دو هزار سال قبل در هند باستان نگاشته شده به نقل ازکائوتیلا، نخست وزیر یکی از ایالات شمال هندوستان آمده است که" درست همانطور که نمی توان از چشیدن عسل یا زهری که نوک زبان به آن آغشته می شود خودداری کرد، برای کسی که با اعتبارات دولتی سروکار دارد، پرهیز از چشیدن دست کم اندکی از ثروت سلطان امکان ناپذیر است"(اشرافی،۱۳۹۲).

فساد مالی[1]

فساد مالی از مباحثی است که در کشورهای صنعتی به موضوعی سیاسی دائمی تبدیل شده است و به طور وسیعی مورد توجه اقصاددانان و متخصصان قرار گرفته است و در سطح کلان، نظر به اهمیت پیشگیری و مبارزه با این پدیده مجرمانه، تدابیر و اقداماتی چه در سطح بین المللی و منطقه ای بوسیله سازمانهای بین المللی و منطقه ای مانند اتحادیه آفریقا، شورای اروپا، شورای همکاری گمرکی، اتحادیه اروپا، جامعه دولتهای عرب، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و سازمانهای دولتهای آمریکایی اتخاذ گردیده است (باقرزاده، ۱۳۹۲)

فساد مالی مفهوم نسبتا گسترده ای دارد و تقریبا همه اعمالی را که به قصد امتیاز مغایر با حقوق و وظیفه رسمی دیگران انجام شود و یا عمل هر مامور یا شخص را که به طور غیر قانونی و متخلفانه، از وضعیت یا موقعیت خود، نفعی برای خود یا دیگری، بر خلاف وظیفه و حقوق دیگران تصحیل کند را در برمی گیرد. مانند دادن و گرفتن رشوه، فرار از مالیات، ورشکستگی های طراحی شده و ...در محدوده فساد مالی می گنجد(معظمی،۱۳۸۳). فساد مالی معمولا از طرف مدیران اتفاق افتاده و در برخی موارد انگیزه های کسب پول های هنگفت، مدیران را وا می دارد که اطلاعات مربوط به صورت های مالی شرکت ها را وارونه وار نشان دهند. در برخی موارد ارزش بازار سهام شرکت ها تحت نوسان شدید قیمت قرار می گیرد و در این مواقع مدیران سودجو بر مبنای جابجایی برخی از متغیرها و اعداد و ارقام صورت های مالی ارزش شرکت ها در نقطه بهینه مدنظر خود نشان داده و از اختلاف بین صورت های مالی واقعی و اعداد موجود در صورت های مالی به نمایش داده شده سوء استفاده کرده و فساد مالی را به وقوع می پیوندد. فساد مالی نشات گرفته از یک، سری عواملی مانند تفاوت بین جریان های نقدی مورد انتظار و جریان های نقدی واقعی نیز می باشد (کیم و همکاران[2]،۲۰۱۷، نقل از بهمنی و همکاران، ۱۳۹۶). اگرچه مباحث نظری درباره فساد در دهه 1950 شکل جدی به خود گرفت، اما از دهه 1970 اولین آثار نظری و بررسی های تجربی درباره فساد ارائه شد و از آن زمان به بعد یکی از اصلی ترین مباحث در زمینه دولت، حکمرانی و توسعه بوده است. سازمان های متعددی در سطح جهان تاسیس شده اند که درباره فساد تحقیق کرده و راه های مبارزه با آن را بررسی می کنند. متاسفانه بررسی های موجود نشان می دهد که پدیده فساد بیش از همه در میان کشورهای فقیر و در حال توسعه رواج دارد و مانعی عمده بر سر راه توسعه در این کشورهاست(فاضلی،۱۳۸۸).

علل و عوامل اصلی بروز فساد مالی

عوامل اداری و مدیریت بروز فساد

- پیچیدگی و ناکارآمدی ساختار و قوانین و مقررات و نظام بوروکراسی
- ناکارآمدی نظام نظارت و بازرسی
- ناکارآمدی نظام پرداخت و سایر نظام های مدیریت منابع انسانی
- ناکارآمدی نظام انتخاب و انتصاب مدیران
- فقدان نظام های مناسب اطلاع رسانی خدمات و اقدامات بخش عمومی

عوامل اقتصادی بروز فساد

- میزان مداخله دولت در ارائه خدمات وکالاها
- وجود انحصارهای دولتی و غیردولتی (امکان استفاده از رانت اقتصادی)
- مشکلات اقتصادی کارکنان و کارگزاران حکومت
- میزان رقابتی بودن فعالیت های اقتصادی
- ناکارآمدی مقررات مالی و عدم رعایت تشریفات در معاملات دولتی

عوامل سیاسی بروز فساد

- ساختار قدرت در کشور و چگونگی توزیع قدرت سیاسی
- وضعیت مدیریت (ثبات مدیریت) از نظر تغییرات و تحولات سیاسی
- وضعیت فعالیت احزاب و گروه های سیاسی و میزان توسعه یافتگی آنها
- چگونگی نظارت و اختیارات نظارتی نهادهای مدنی بر نهادهای قدرت و مدیریت های اجرایی
- میزان تأثیرمتقابل مسائل و رفتارهای سیاسی و فعالیت های اقتصادی
- درگیر شدن دستگاه قضایی در مسائل سیاسی و جناحی

عوامل فرهنگی و اجتماعی بروز فساد

[1] Financial corruption
[2] Kimb et al

- سطح اخلاق عمومی و میزان پایبندی به مبانی ارزشی
- شدت تعهدات و علایق قومی، خانوادگی و خویشاوندی
- شدت تعهدات و علایق سازمانی
- سطح وجدان کاری و انضباط اجتماعی
- میزان حساسیت عمومی(جامعه) در زمینه تخلفات و فساد کارگزاران(هنرمند و سحرگرایلو ،۱۳۹۷).

راهکارهای مواجهه با بروز فساد مالی

- وضع قانون جامع و مانع: ناکارآمدی وکثرت قوانین موجود برای مبارزه با فساد و ارتشاء، یکی از زمینه های اصلی پیدایش وگسترش پدیده نامیمون فساد مالی درجامعه ما است. کثرت قوانین مورداشاره، پیچیدگی، ابهام و عدم شفافیت و بعضاً تعارض آنان با یکدیگر، لزوم مقررات زدایی را توجیه می نماید. پر واضح است که تراکم بیش از حد مصوبه های قانونی، اجرای آنها را با مشکل مواجه می سازد ودر نهایت ارزش مقررات حقوقی از بین می رود. بنابراین سیاست مقررات زدایی یعنی وضع مقررات به گونه ای دیگر، به طوریکه تأثیر بیشتری بگذارد و قابلیت اجرایی افزونتری را ایجاد کند، ضروری است.
- تشکیل شورای عالی نظارت: تعدد مراجع نظارتی یکی از زمینه های پیدایش فساد است. قوه قضائیه، سازمان بازرسی کل کشور، کمیسیون اصل ۹۰ مجلس، سازمانهای اطلاعاتی، نیروی انتظامی، واحدهای بازرسی و رسیدگی به شکایات وزارتخانه ها و... در زمره مراجعی هستند که به نوعی وظیفه نظارت و بازرسی را در کل کشور ما به عهده دارند و تعدد این مراجع، خود باعث موازی کاری و بعضاً اتخاذ تصمیمات متناقض در موضوعات واحد یا مشابه می شود. برای رفع این مشکل، دو راه حل وجود دارد. یکی این که برای مبارزه با فساد و فعالیتهای مرتبط با فساد، وجودیک سازمان اجرایی نیاز است که این گزینه به علت معایب زیادی که دارد ازجمله اینکه باعث توسعه تشکیلات می شود و با احکام برنامه های سوم وچهارم توسعه کشور همخوانی ندارد، علاوه براین باعث ایجاد و توسعه بوروکراسی وهزینه بری بالاخواهدشد، راه حل مناسبی نیست؛ دیگر اینکه وجود یک مرکز کلی برای نظارت بر مراجعی که در بالا ذکر شد و هماهنگی بین آنان ضروری است و به همین علت است که تشکیل "شورای عالی نظارت" و قانونی شدن آن، از تداخل بین وظایف دستگاه های نظارتی و موازی کاری جلوگیری میکند.
- بالا بردن توان نیروهای قضایی و ضابطین: استفاده از بازپرسان قوی و قضات محاکم کاردیده و ضابطین آشنا به اصول و مبانی جرایم اقتصادی دارای اهمیت است. در این راستا آموزش و به روز کردن مقامات قضایی و ضابطین از طریق آموزش های اولیه و ضمن خدمت به آنان و اعزام آنها به کشورهایی که در جهت پیشگیری و مبارزه با فساد موفق بوده اند برای آشنایی با سیستم پلیسی و قضایی آن کشورها و استفاده از تجربیات آنان در جریان کار، مهم و در خور توجه است.
- برخورد قاطع با مجرمین و مرتبطین جرایم: برخورد قاطع با مجرمین و مرتبطین جرایم مالی، باعث ارعاب فردی میشود و این خود عامل ومانع بزرگی برای تکرار جرم توسط آنان است و علاوه براین ارعاب جمعی را نیز در پی دارد و سایر افراد جامعه با مشاهده مجازات اعمال شده درمورد مرتکبین این جرایم، اندیشه ارتکاب جرم را از ذهن بیرون می کنند.
- فقر زدایی: ازدیدگاه اقتصادی، عمومی ترین متغیراقتصادی که موجب فساد می شود فقراست. فقر در کشورهای جنوب و در حال توسعه، عرصه مناسبی برای فساد پدید می آورد. اقلیت ناچیز از مردم باروشهای غیرقانونی و فعالیتهای غیرتولیدی به سرعت ثروتمند می شوند، درحالیکه اکثریت مردم در فقر و تیره بختی فرو می روند. در این میان کارمندان دولت نخستین قربانیان هستند، چرا که تورم قدرت خریدشان را پایین می آورد، دولت قادر به افزایش حقوق نیست و این امر تا حدود زیادی نشان می دهد که چرا هسته اصلی فساد در ادارات دولتی نهفته است.
- اصلاح سیستم پرداخت حقوق و دستمزد: تفاوت زیاد بین سطح دستمزدهای کارکنان بخش دولتی با همدیگر و همچنین سطح دستمزدهای کارکنان بخش دولتی و خصوصی از عوامل اصلی گرایش کارکنان به سمت فساد مالی است. به همین لحاظ جبران خدمات مناسب کارکنان دولتی یکی از عوامل پایین آمدن سطح فساد در ادارات دولتی است. در ضمن اگر فاصله میان دستمزدهای بخش خصوصی ودولتی کم باشد این امر باعث کاهش فساد درادارات دولتی می شود.
- حکمرانی خوب: نظریه پردازان اقتصادی "حکمرانی خوب" را از مؤلفه های اصلی رشد و شکوفایی اقتصاد هر مملکت و از موضوعات کلیدی توسعه می دانند. برای رسیدن به یک حکمرانی خوب، ارتقاء کیفیت مدیریت بخش عمومی و شایسته سالاری، امری لازم و بدیهی است.
- شفافیت گسترده: شفاف سازی باعث می شودکه همگان به صورت آزاد به اطلاعات دسترسی داشته باشند و کارگزاران حکومتی و صاحب منصبان نیزدرمقابل افکارعمومی خود را پاسخگو بدانند. تحقیقات اقتصادی در باب ساختارهای شفاف سازی، حکایت از این دارد که یکی از عوامل بسیار مهم پاسخگو نگه داشتن کارگزاران منتخب از نظر سیاسی، شفاف سازی است(اشرافی،۱۳۹۲).

نقش حسابرسان داخلی در پیشگیری و کشف تقلب و فساد در شهرداری ها

حسابرسی داخلی به عنوان حرفه ای برای یاری سازمانها در انجام درست کارها، پا به عرصه وجود گذاشت. حسابرسی داخلی به سرعت در جهان مورد پذیرش و حمایت مدیران شرکت ها قرار گرفت واهمیت یافت. در راستای استقرار کنترل داخلی مناسب و اثربخش، مدیران ارشد اجرایی می بایست ضمن استقرار و به کارگیری کنترل های داخلی، مطابق با دستورالعمل کنترل داخلی از نتایج ارزیابی حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی داخلی استفاده نمایند. باید به خاطر آورد که حسابرسی داخلی یک عملکرد یاری کننده به راهبری بنگاه، به منظور مدیریت بهترعملیات مربوطه می باشد. حسابرسان داخلی خطرهایی را که سازمان با آن روبرو است از طریق آزمون های مناسب در برنامه حسابرسی خود ارزیابی می کنند. آنها می باید نشانه ها و امکان ایجاد تقلب در سازمان را هشدار دهند.حسابرسان داخلی حضور مداوم تری در سازمان دارند که این امر موجب می شود درک بهتری از سازمان و سیستم کنترل های داخلی آن داشته باشند به نحو خا ص تر می توانند از

طریق ارزیابی و آزمون کفایت و مؤثر بودن کنترل های داخلی به کشف تقلب کمک کنند. به علاوه آن ها می توانند از طریق شناساندن نقاط قوت وضعف کنترل های داخلی وخدمات مشاوره ای، در برقراری نظام پیشگیری از تقلب به مدیریت کمک کنند. نقش حسابرسان داخلی درزمینه مدیریت خطر تقلب می تواند شامل موارد زیر باشد: بررسی اولیه یا کامل اقدامات مظنون به تقلب، تحلیل ریشه ایجاد آن تقلب، توصیه های برای بهبود کنترل های مرتبط، بررسی خطوط گزارش موارد مشکوک و برگزاری دوره های ارتقای آموزه های اخلاقی در کارکنان برای انجام چنین وظایفی. حسابرسان داخلی موظف اند مهار تها و صلاحیت های کافی در زمینه های طرح های تقلب، تکنیک های رسیدگی و آشنایی با قوانین و مقررات، احراز کنند. حسابرسان داخلی ممکن است حسابرسی را به سمت بررسی استفاده های نادرست از دارایی ها و ارائه نادرست اطلاعات هدایت کنند. این کار ممکن است شامل استفاده از تکنیک های رایانه ای همچون داده کاوی برای کشف انواع خاصی از تقلب، باشد. حسابرسان داخلی همچنین می توانند بررسی های تحلیلی و سایر رو شها را به کار گیرند تا اقلام غیر عادی را کشف کنند و آزمون جزئیات مانده حسابها را در مورد حسابهای با خطر بالاتر برای کشف تقلب را اجرا کنند (داداشی و همکاران، ۱۳۹۷). حسابرس هنگام طراحی و اجرای روشهای حسابرسی و ارزیابی و گزارشگری نتایج حاصل باید خطر ارائه نادرست صورتهای مالی را که از تقلب و اشتباه ناشی می شود ارزیابی کند و همین اساس روش هایی را طراحی کند که از کشف موارد ارایه نادرست ناشی از اشتباهات با اهمیت و تقلب به گونه ای معقول اطمینان یابد. حسابرس باید یافته های خود را در خصوص احتمال وجود تقلب و هر گونه اشتباه با اهمیت یا تقلب کشف شده به موقع به مدیریت گزارش کند. همچنین این استاندارد رهنمودهایی را در خصوص گزارش به استفاده کنندگان و مقامات ذیصلاح قانونی نیز ارائه می دهد. علاوه بر این طبق استاندارد شماره ۲۴ از مجموعه استانداردهای حسابرسی ایران با عنوان (تقلب و اشتباه) و استاندارد شماره ۱۱۰ از مجموعه استانداردهای حسابرسی انگلستان با عنوان (تقلب و اشتباه) و طبق استاندارد شماره ۵۳ از مجموعه استاندارد های حسابرسی امریکا با عنوان مسئولیت حسابرس در قبال کشف و گزارش اشتباهات و تخلفات حسابرس باید خطر ارائه نادرست صورتهای مالی را که از تخلف یا اشتباه ناشی می شود ارزیابی کند و براساس این ارزیابی حسابرس باید روشهایی را طراحی کندکه از کشف موارد نادرست ناشی از اشتباهات با اهمیت و تخلف به گونه ای معقول اطمینان یابد همچنین حسابرس باید حسابرسی را با تردید حرفه ای برنامه ریزی و اجرا کند و نباید فرض برا این اساس قرار دهد که مدیران غیر صادق هستند و به علاوه نباید صداقت و درستکاری مدیریت را بدون بررسی بپذیرند همچنین این استاندارد رهنمودهایی را در خصوص چگونگی شناسایی و گزارش اشتباه بااهمیت و تخلف به رده ای مناسبی از مدیریت و سایرین ارائه می دهد از طرف دیگر استاندارد ۸۲ از مجموعه استانداردهای حسابرسی امریکا با عنوان (شناسایی تقلب در حسابرسی صورتهای مالی) رهنمودهای مشابهی در خصوص احتمال براورد احتمال ارائه نادرست صورتهای مالی ناشی از تقلب و چگونگی شناسایی اثار تقلب در صورتهای مالی و گزارش موارد تقلب را ارائه می دهد .با توجه به مطالب پیش گرفته مشخص می شود که الزامات قانونی حسابرسان در خصوص شناسایی و گزارش اشتباه تقلب از تممی جنبه های با اهمیت بر طبق استانداردهای حسابرسی کشورهای مزبور مشابه می باشد .شایان ذکر است که واژه تخلف که در متن استانداردهای حسابرسی امریکا به ان اشاره شده است در سایر استانداردهای پیش گفته نیز به طور ضمنی در نظر گرفته شده است. بدین معنا که سو استفاده از دارایی ها و نادیده گرفتن حقایق موجود در متن استانداردها به ترتیب از مصادیق تقلب و اشتباه تعریف شده اند. در تمام استانداردهای حرفه ای پیش گفته به حسابرسان توصیه شده است که راه کارهای اصلاحی جهت اصلاح موارد ارائه نادرست صورتهای مالی را به مدیریت ارائه کنند بنابراین می توان نتیجه گرفت که حسابرسی بر طبق استانداردهای حرفه ای حسابرسی به منزله یک عامل بازدارنده ای است که از وقوع اشتباه و تقلب جلوگیری کرده و موجبات ارائه هر چه بهتر مالی را نیز فراهم می آورد(سجادی و همکاران،۱۳۸۲، رسولی پرشکوه و همکاران،۱۴۰۱).

کمیته حسابرسی و عملکرد حسابرسی داخلی به نظر میرسد نقش مهمی در نظارت بر کیفیت گزارشگری مالی ایفا میکنند. کمیته حسابرسی منجر به نظارت بر فرآیند گزارش دهی مالی و نیز نظارت بر تمایل مدیریت برای درگیر شدن در مدیریت سود و فساد مالی، می گردد. هیات مدیره باید کمیته های حسابرسی را با قدرتی تعیین کند تا ساختار و حاکمیت شرکت را ارزیابی کند. کمیته حسابرسی یک کمیته فرعی از هیات مدیره است که ارتباط بین هیات مدیره، سیستم کنترل داخلی و حسابرسی خارجی را تسهیل میکند. بعلاوه، همانطور که کمیته حسابرسی قادر به نظارت بر نقشهای مدیریت، گزارش دهی، کنترل داخلی، است. حسابرسی، مسئول مدیریت ریسک در شرکتها می باشد که به حفظ منافع سهامداران کمک کند. هیات مدیره به کمیته حسابرسی اجازه میدهد تا گزارش مالی را برای بهبود قابلیت اطمینان و مربوط بودن گزارشهای مالی، تایید کند. در نتیجه، ادعا میشود که کمیته حسابرسی یک مکانیسم بسیار مهم برای نظارت بر حاکمیت شرکتی و نظارت بر فرآیند گزارش دهی مالی شرکت است. کمیته حسابرسی میتواند دقت واطمینان گزارشگری مالی و فساد مالی را افزایش دهد. ازاینرو، کمیته های حسابرسی به عنوان مکانیسمی از حاکمیت شرکتی، میتوانند نقش مهمی در جلوگیری از مدیریت سود و فساد مالی ایفا کند (عباسیان، ۱۳۹۸).

نتایج پژوهش

نتایج این پژوهش مروری نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی نقش مهمی در پیشگیری و کشف تقلب و فساد مالی در شهرداری‌ها ایفا می‌کنند. حسابرسی داخلی با بررسی اسناد و گزارش‌های مالی، ارزیابی عملکرد واحدهای مختلف و شناسایی نقاط ضعف، به کشف به‌موقع تخلفات و کاهش خطر سوءاستفاده از منابع عمومی کمک می‌کند. همچنین، کنترل‌های داخلی کارآمد از طریق نظارت بر فرایندهای مالی، تفکیک وظایف کارکنان و رعایت قوانین و مقررات، زمینه بروز خطاها و تخلفات مالی را کاهش می‌دهند.

از سوی دیگر، استقلال حسابرسان داخلی، نظارت مستمر، استفاده از سامانه‌های الکترونیکی و افزایش شفافیت اطلاعات مالی، از عوامل مؤثر بر بهبود اثربخشی این سازوکارها هستند. ضعف در اجرای کنترل‌های داخلی و نبود نظارت کافی می‌تواند شناسایی تخلفات را دشوار کرده و زمینه اتلاف منابع مالی را فراهم سازد. بنابراین، تقویت نظام حسابرسی داخلی و اصلاح فرایندهای کنترلی برای افزایش کارایی مدیریت مالی شهرداری‌ها ضروری است. در مجموع، بررسی‌های انجام‌شده بر اهمیت هماهنگی میان حسابرسی داخلی و کنترل‌های داخلی در ارتقای سلامت اداری و مالی شهرداری‌ها تأکید دارد. تقویت این دو سازوکار می‌تواند به کاهش فرصت‌های تقلب، شناسایی سریع‌تر تخلفات، بهبود پاسخ‌گویی مدیران و کارکنان و افزایش اعتماد عمومی کمک کند. همچنین، آموزش کارکنان، توسعه فناوری‌های مالی و حمایت مدیران از فرایندهای نظارتی می‌تواند اثربخشی اقدامات پیشگیرانه را افزایش دهد و زمینه مدیریت شفاف‌تر و مسئولانه‌تر منابع عمومی را فراهم سازد.

پیشنهادات

۱- تقویت استقلال حسابرسان داخلی در شهرداری‌ها
۲- بهبود سیستم‌های کنترل داخلی و نظارت مستمر بر فعالیت‌های مالی
۳- استفاده از سامانه‌های الکترونیکی برای افزایش شفافیت مالی
۴- برگزاری دوره‌های آموزشی برای کارکنان مالی و حسابرسان
۵- تقویت سازوکارهای گزارش‌دهی و پیگیری تخلفات مالی
۶- ارزیابی مستمر عملکرد کنترل‌های داخلی و اصلاح نقاط ضعف
۷- افزایش پاسخ‌گویی مدیران و کارکنان در قبال منابع مالی عمومی.

منابع

۱. اشرافی،ارسلان (۱۳۹۲). پیشگیری از رشوه و ضرورت مقابله با آن ."کارآگاه .دوره دوم، سال ششم .شماره۲۲.
۲. انصاری، سیدعلی؛ محمدی، سینا و بقایی، علی .(۱۳۹۱). فاصله انتظارات حسابرسان مستقل و مدیران مالی شرکتها در ارزیابی بندهای گزارش حسابرسی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
۳. ایزدی نیا، ناصر؛ فدوی، محمد حسین؛ امینی نیا، میثم (۱۳۹۳). بررسی تاثیر پیچیدگی حسابداری و شفافیت گزارشگری مالی شرکت بر تاخیر در ارائه گزارش حسابرس، دانش حسابرسی، ش ۵۴.
۴. باقرزاده، احد(۱۳۹۲). جرائم اقتصادی و پولشویی، انتشارات مجد
۵. بیگلر،کیومرث و همکاران(۱۴۰۱). بررسی تقلب، کیفیت حسابرسی داخلی و عملکرد شرکت، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال ششم، شماره۸۵.
۶. پیرایش، رضا، اشتری، اسماعیل(۱۳۹۶). بررسی رابطه بین چرخش حسابرسان و ساختار مالکیت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه، دانش حسابرسی، دوره۱۷.
۷. پورحیدری، امید؛ عرب آبادی، رحیم(۱۳۹۳). رابطه ی تغییرا ت قیمت سهام و افشا ی اختیار ی د ر شرکتهای پذیرفته شده در بور س اورا ق بهادار تهران، دانشکده ی مدیریت دانشگاه تهران، بررسیهای حسابداری، دوره ۲۱.
۸. داداشی، ایمان، کردمنجیری، سجاد، برادران، مریم(۱۳۹۷). تاثیر ساختار حسابرسی داخلی بر احتمال تقلب در صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه دانش حسابرسی، دوره18 ، شماره ۷۰
۹. رسولی پرشکوه، سجاد و همکاران(۱۴۰۱). رابطه کیفیت حسابرسی، ثبات و هدف مالی با امکان تقلب در صورتهای مالی، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۸۴.
۱۰. رضازاده، جواد؛ محمدی، عبداله(۱۳۹۸). توانایی مدیریتی، ارتباطات سیاسی و گزار شگری مالی متقلبانه بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره۲.
۱۱. رفیع پور، فرامرز(۱۳۸۸). سرطان اجتماعی فساد، تهران، شرکت سهامی انتشار .چاپ اول.
۱۲. سیدصالحی، سوگل سادات(۱۳۹۶). فساد مالی و راهکارهای مواجهه با آن در دانشگاه های شهر تهران، کنگره بین المللی علوم و مهندسی آلمان – هامبورگ
۱۳. شمس، سید صالح و همکاران(۱۴۰۱). بررسی و تبیین عوامل موثر بر کشف تقلب در شهرداری ها(مورد مطالعه شهرداری شیراز) ، نشریه پژوهشهای نوین در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب و کار، جلد3، شماره۳.
۱۴. عباسیان، یکتا (۱۳۹۸). بررسی تأثیر کمیته حسابرسی، عملکرد حسابرسی داخلی بر مدیریت سود، فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی، ۳(۲).
۱۵. فاضلی، م(۱۳۸۸). مقدمه ای بر سنجش فساد .معاونت پژوهشی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی .
۱۶. مطوری، احمد(۱۴۰۱). مسئولیت حسابرس در قبال کشف تقلب، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال ششم، شماره ۸۴.
۱۷. معظمی،ش.(۱۳۸۳). جرم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن .نشر دادگستر.
۱۸. ممنون، احمد و همکاران(۱۴۰۰). تأثیر پیچیدگی اطلاعات برکشف تقلب در گزارشگری مالی شرکت، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال پنجم، شماره۶۹.
۱۹. موسوی بیوکی، فاطمه السادات؛ بزرگی خانقاه، جمال (۱۳۹۳). مروری بر مطالعات و مفاهیم تقلب در حسابداری و حسابرسی، مطالعات حسابداری و حسابرسی،۴(۱۶).
۲۰. مهدوی، غلامحسین؛ قهرمانی، علی رضا (۱۳۹۳). ارائه الگویی برای کشف تقلب به وسیله حسابرسان با استفاده از شبکه عصبی مصنوعی، فصلنامه دانش حسابرسی۱۷(۴۷).
۲۱. نعمت الهی، میثم و مالکی بروجنی، نجمه(۱۳۹۹). میزان تاثیر اصلاح ساختار دستگاههای اجرایی برپیشگیری از فساد مالی، دوفصلنامه تمدن حقوقی، دوره3 ، شماره7

۲۲. نویدی عباسپور، ابراهیم و واعظی، جمیله(۱۳۹۶). عوامل تعیین کننده توانایی حسابرسی برای کشف تقلب : عوامل داخلی و خارجی(مطالعه موردی : حسابرسان مؤسسه های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران)، دوازدهمین کنفرانس پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری و بانکداری اسلامی، گرجستان.
۲۳. هنرمند، مهدی و سحرگرایلو(۱۳۹۷). نقش حاکمیت شرکتی بر سلامت و فساد مالی بانکها، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۱۰.